ՀՀ ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Մարզկենտրոնը՝

ք. Վանաձոր

Տարածաշրջանները՝

Սպիտակ
Ստեփանավան
Տաշիր
Թումանյան
Գուգարք

Քաղաքները՝

Վանաձոր
Ալավերդի
Ստեփանավան
Սպիտակ
Տաշիր
Ախթալա
Թումանյան
Շամլուղ

Տարածքը	3 799 քառ. կմ
Հայաստանի Հանրապետության տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը, %	12.8
Համայնքներ, 2020 թ. տարեսկզբի դրությամբ	56
Քաղաքներ	8
Գյուղեր	122
Բնակչության թվաքանակը 2020թ. տարեսկզբի դրությամբ	213.3 հազ. մարդ
այդ թվում՝	
քաղաքային	126.1 հազ. մարդ
գյուղական	87.2 հազ. մարդ
Հայաստանի Հանրապետության բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2019 թ.,%	7.2
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2019 թ.,%	59.1
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	250 906.0 հա
այդ թվում՝ վարելահողեր	42 037.1 հա

Մարզում ծովի մակերևույթից բարձր կետը Աչքասար լեռան գագաթն է (3 196 մ), ամենացածրը՝ Դեբեդ գետի ստորին հոսանքի շրջանը (մոտ 375 մ):

Մարզի տնտեսության առաջատար ճյուղերը գյուղատնտեսությունն ու արդյունաբերությունն են:

Գյուղատնտեսության ոլորտում առանձնանում են հացահատիկի, կարտոֆիլի, բանջարեղենի և անասնաբուծական մթերքի արտադրությունները:

Մարզի արդյունաբերության հիմնական ուղղություններն են հանքագործական արդյունաբերությունը և մշակող արդյունաբերությունը:

Մարզի տարածքի կենտրոնական մասով անցնում է Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր երկաթուղին:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային, երկաթուղային տրանսպորտով և էլեկտրատրանսպորտով (ճոպանուղի):

2019թ. մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները Հայաստանի Հանրապետության համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 4.2%,
- գյուղատնտեսություն՝ 8.0%,
- շինարարություն՝ 3.2%,
- մանրածախ առևտուր՝ 2.9%,
- ծառայություններ՝ 1.2%:

Վանաձոր քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 77.2 հազ. բնակիչ) գտնվում է Փամբակ և Բազում լեռնաշղթաների միջլեռնային գոգավորությունում, Տանձուտ և Փամբակ գետերի միախառնման վայրում, ծովի մակերևույթից 1 350 մ բարձրության վրա: Հեռավորությունը Երևանից ավտոխճուղով 125 կմ է, երկաթուղով՝ 224 կմ: Քաղաքի միջով հոսում են Փամբակ, Տանձուտ և Վանաձոր գետերը:

Երբեմնի արդյունաբերական հզորություններով հարուստ ու միաժամանակ առողջարանային կենտրոն համարվող քաղաքն այսօր փորձում է վերագտնել իր նախկին տեսքը և վերականգնել իր նախկին համբավը:

Քաղաքում գործում են բազմաթիվ մանր ու միջին արտադրական այլ կազմակերպություններ, առավել քաղաքակիրթ ձև են ստանում առևտուրն ու ծառայությունների մատուցումը, տարբեր ֆինանսավորման աղբյուրների հաշվին կատարվում են բնակարանային և արդյունաբերական շինարարության աշխատանքներ:

Սպիտակ քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 12.7 հազ. բնակիչ) գտնվում է Փամբակ գետի ափին, Երևանից 97 կմ, իսկ մարզկենտրոնից 20 կմ հեռավորության վրա: Զբաղեցնում է 1 400 հա տարածք: Քաղաքով են անցնում Երևան–Թբիլիսի միջպետական նշանակության ճանապարհն ու երկաթուղին:

Սպիտակ քաղաքը մինչև 1988թ. արդյունաբերական կենտրոններից էր: Քաղաքում գործում էին հանրապետության միակ շաքարի գործարանն ու վերելակաշինական գործարանը: Ներկայում քաղաքում գործում են փոքր ու միջին արտադրական կազմակերպություններ, բնակչության մի մասը զբաղված է գյուղատնտեսության ոլորտում:

Ստեփանավան քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին` 12.4 հազ. բնակիչ) զբաղեցնում է 1 666 հա տարածք, գտնվում է ծովի մակերևույթից 1 375 մ. բարձրության վրա: Քաղաքով է անցնում Երևան-Թբիլիսի միջպետական նշանակության ճանապարհը: Քաղաքը գտնվում է Երևանից 139 կմ, Վանաձորից` 24 կմ հեռավորության վրա:

Քաղաքում գործել են արտադրական մանր ու մի-ջին մի քանի կազմակերպություններ, որոնք զբաղվել են սննդի,կահույքի և էլեկտրասարքերի արտադրությամբ:

Տաշիր քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին`7.2 հազ. բնակիչ) հիմնադրվել է 1834թ.` որպես ռուսական աքսորավայր և կոչվել է Վորոնցովկա, հիմնականում ապրել են ռուսներ: 1991թ. վերանվանվել է Տաշիր: Քաղաքով է անցնում Երևան-Թբիլիսի միջպետական նշանակության ավտոճանապարհը: Տաշիր քաղաքը գտնվում է Երևանից 156, Վանաձոր քաղաքից` 42 կմ հեռավորության վրա:

Քաղաքում գործում են կաթի վերամշակմամբ զբաղվող մի քանի կազմակերպություններ, որոնց արտադրած կաթնամթերքը (պանիր, կարագ) լայն սպառում ունի ոչ միայն հանրապետությունում, այլև հանրապետությունից դուրս:

Ալավերդի քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին`12.5 հազ. բնակիչ) գտնվում է Դեբեդ գետի ափին (Երևանից 162 կմ, Վանաձորից` 47 կմ հեռավորության վրա): Քաղաքը ձևավորվել է պղնձաձուլական գործարանի կառուցումից հետո: Վերագործարկված պղնձաձուլական արտադրությունը գործում է նաև այսօր:

Ախթալա քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին` 2.0 հազ. բնակիչ) գտնվում է Դեբեդի ձախ ափին (Երևանից 186 կմ հեռավորության վրա), լեռնային դարավանդի վրա: Քաղաքի արդյունաբերությունը մասնագիտացած է հանքագործական արդյունաբերությունում (արտադրվում է պղնձի խտանյութ):

Թումանյան քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին`1.5 հազ. բնակիչ) գտնվում է Դեբեդի աջ ափին (Երևանից 148 կմ, Վանաձորից` 42 կմ հեռավորության վրա): Հետպատերազմյան շրջանում տեղական հումքի բազայի վրա կառուցվել է հրակայուն աղյուսի գործարան, որի շուրջն էլ ձևավորվել է ներկայիս Թումանյան քաղաքը:

Շամլուղ քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին` 0.6 հազ. բնակիչ) գտնվում է Դեբեդ գետի ձախ ափին (Երևանից 196 կմ,Վանաձորից` 63 կմ հեռավորության վրա): Հայտնի է պղնձի, արծաթի հանքավայրերով և համարվել է հանքաշահագործման կարևորագույն կենտրոններից մեկը Հարավային Կովկասում:

ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍԵՌԱՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԲՈՒՐԳԸ, 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ

%

տղամարդ – 96 913 տարիք կին -116 402

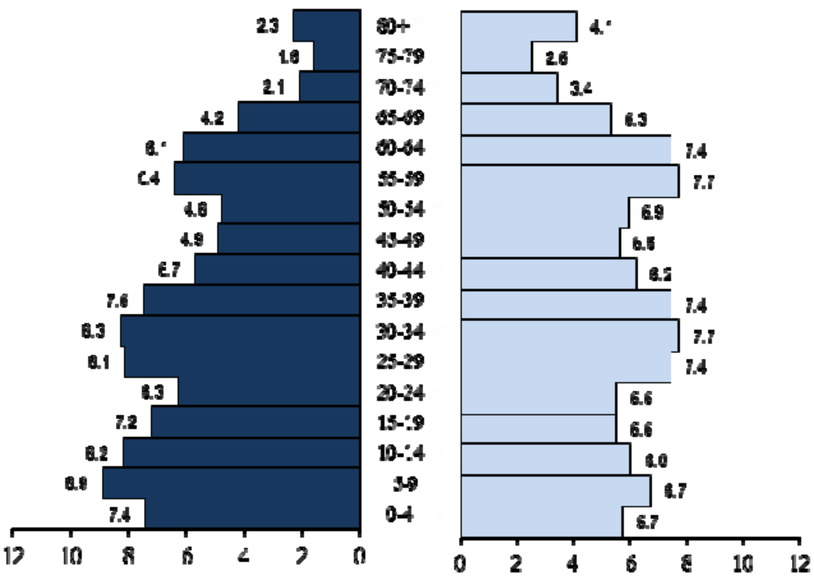

ՄԱՆՐԱԾԱԽ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ

	Քանակը				
	2015	2016	2017	2018	2019
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	1 002	1 010	844	677	1 002
այդ թվում՝					
խանութներ	324	331	304	291	599
կրպակներ	594	597	459	305	321
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	2	2	2	2	2
սպառողական ապրանքների շուկաներ	3	3	3	3	3
առևտրի այլ օբյեկտներ	79	77	76	76	77

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

	Քանակը				
	2015	2016	2017	2018	2019
Պետական նախադպրոցական	66	66	94	94	95
Պետական հանրակրթական	166	166	163	163	163
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	20	20	21	24	24
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական[1]	4	4	4	4	4
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	8	8	9	9	9
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	1	1	1	2	2
Պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1
Պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատության մասնաճյուղ	2	2	2	2	2
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1

[1] Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:.

ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[1]
Վանաձոր	77 234
Ալավերդի	12 543
Ստեփանավան	12 343
Սպիտակ	12 690
Տաշիր	7 203
Ախթալա	1 970
Թումանյան	1 484
Շամլուղ	606

ԳՅՈՒՂԵՐ

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[2]
Գուգարքի տարածաշրջան		
1	Ազնվաձոր	454
2	Անտառամուտ	310
3	Անտառաշեն	243
4	Արջուտ	1 209
5	Արջուտ կայարանին կից	56
6	Բազում	1 224
7	Գուգարք	5 665
8	Գյուլլուղարա	-
9	Դարպաս	1 829
10	Դեբետ	863
11	Եղեգնուտ	798
12	Լեռնապատ	1 996
13	Լերմոնտովո	880
14	Հալավար	87
15	Հայդարլի	11
16	Ձորագետ	235
17	Ձորագյուղ	249
18	Մարգահովիտ	3 363
19	Շահումյան	2 598
20	Վահագնաձոր	346
21	Վահագնի	1 086
22	Փամբակ	286
23	Փամբակ կայարանին կից	47
24	Քիլիսա	-
25	Քարաբերդ	80
26	Ֆիոլետովո	1 270

[1] Հայաստանի Հանրապետության քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացված է Հայաստանի Հանրապետության 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող բնակչության ընթացիկ հաշվառմամբ:

[2] ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 954 գյուղական բնակավայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ամբողջությամբ և ըստ մարզերի, ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են Արդարադատության նախարարության Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման և Ոստիկանության (ճշգրտված՝ տ/տ կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքներով) վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա: Ընդ որում, վերջինս վերագնահատված է ՏՏԿԱՀ արդյունքներով ստացված միգրացիայի տվյալներով (շեղումը՝ 01.01.2020թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +10.8%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղերի միջև տվյալ տեղեկատվության գրանցման, փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[2]
Թումանյանի տարածաշրջան		
1	Աթան	200
2	Առողջարանին կից	17
3	Ամոջ	145
4	Բենդիկ	69
5	Ակներ	556
6	Ախթալա	7
7	Ահնիձոր	182
8	Այգեհատ	188
9	Արդվի	160
10	Արևածագ	902
11	Աքորի	2 531
12	Դսեղ	2 063
13	Թեղուտ	765
14	Լորուտ	891
15	Ծաթեր	340
16	Ծաղկաշատ	189
17	Կաճաճկուտ	339
18	Քոբեր կայարանի	23
19	Կարմիր Աղեկ	141
20	Հազվի	365
21	Հաղպատ	791
22	Ճոճկան	1 976
23	Մարց	441
24	Մեծ Այրում	832
25	Մղարթ	327
26	Նեղոց	273
27	Շամուտ	235
28	Շնող	2 940
29	Չկալով	161
30	Ջիլիզա	99
31	Փոքր Այրում	233
32	Քարինջ	613
33	Քարկոփ	369
34	Օձուն	4 880
Սպիտակի տարածաշրջան		
1	Արևաշող	2 491
2	Գեղասար	917
3	Գոգարան	1 260
4	Լեռնանցք	1 467
5	Լեռնավան	1 679
6	Լուսաղբյուր	1 157
7	Խնկոյան	295
8	Ծաղկաբեր	1 294
9	Կաթնաջուր	1 939
10	Հարթագյուղ	1 280
11	Ղուրսալ	561
12	Մեծ Պարնի	2 049
13	Նոր Խաչակապ	603
14	Շենավան	513
15	Շիրակամուտ	2 335
16	Ջրաշեն	3 545

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[2]
17	Սարալանջ	206
18	Սարահարթ	1 587
19	Սարամեջ	1 712
20	Քարաձոր	455
Ստեփանավանի տարածաշրջան		
1	Ագարակ	1 144
2	Արմանիս	344
3	Ամրակից	604
4	Բովաձոր	264
5	Գարգառ	1 334
6	Գյուլագարակ	2 249
7	Լեջան	652
8	Լոռի բերդ	402
9	Կաթնաղբյուր	617
10	Կողես	339
11	Կուրթան	1 676
12	Հոբարձի	591
13	Հովնանաձոր	30
14	Յաղդան	75
15	Պուշկինո	338
16	Սվերդլով	966
17	Վարդաբլուր	1 340
18	Ուռուտ	910
19	Ուրասար	313
Տաշիրի տարածաշրջան		
1	Ապավեն	100
2	Արծնի	415
3	Բլագոդարնոյե	211
4	Գետավան	64
5	Գոգավան	49
6	Դաշտադեմ	85
7	Լեռնահովիտ	1 034
8	Կաթնառատ	1 015
9	Ձյունաշող	115
10	Ձորամուտ	297
11	Մեդովկա	410
12	Կրուգլայա շիշկա	114
13	Մեծավան	5 958
14	Մեղվահովիտ	97
15	Նորամուտ	36
16	Միխայելովկա	823
17	Նովոսելցովո	180
18	Նորաշեն	1 163
19	Պաղաղբյուր	103
20	Պետրովկա	186
21	Պրիվոլնոյե	901
22	Սարատովկա	340
23	Սարչապետ	1 425

ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2019թ.

	Ընդամենը	*նրանցից*՝	
		կանայք[1]	տղամարդիկ[1]
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 447	4 553
Ծնվածներ, մարդ	120	59	61
Մահացածներ, մարդ	121	62	59
Ամուսնություններ	50	X	X
Ամուսնալուծություններ	16	X	X
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	42.1	X	X
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝			
նախադպրոցական	259	123	136
հանրակրթական	1 426	689	737
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	126	86	40
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	25	5	20
միջին մասնագիտական	90	48	42
բարձրագույն մասնագիտական	134	81	53
Առողջապահության ոլորտ՝			
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	43 439	…	…
Մարզիկներ, մարդ	172	30	142
Զբաղվածներ, մարդ	3 616	1 322	2 294
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	-	-	-
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	-	-	-
գիտության թեկնածուներ	-	-	-
ուսուցիչներ	132	118	14
բժիշկներ	25	…	…
միջին բուժանձնակազմ	49	…	…
Գործազուրկներ, մարդ	859	193	666
Սոցիալական ապահովության ոլորտ			
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	2 021	1 263	758
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	603	X	X
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում			
գրադարան	17 071	…	…
թատրոն	1 573	…	…
համերգ	1 000	…	…
թանգարան	2 520	…	…
Իրավական ոլորտ			
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	74	X	X
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	35	X	X
միջին ծանրության	26	X	X
ծանր	12	X	X
առանձնապես ծանր	1	X	X

[1] Ցուցանիշները հաշվարկային են: